

Kirsti Aalto

Göran Hellberg – kisapappi ja sairaalapappi, rohkaisija

Lukijalle

”Hän osasi olla jokaiselle kohtaamalleen ihmiselle juuri sitä, mitä tämä ihminen siinä elämäntilanteessa tarvitsi.” – Näin kuvasi isäänsä, kisapappi ja sielunhoitaja Göran Hellbergiä (1937 – 2021) hänen vanhin tyttärensä Maria.

Rovasti Göran Hellberg kuoli 84-vuotiaana 7. huhtikuuta 2021. Korona rajoitti saattojoukon Karjaan kirkossa lähimpiin sukulaisiin. Suuri joukko ystäviä, työtovereita ja tuttavias seurasi striimattua siunaustilaisuutta kosketettuna. Emeritusarkkipiispa John Vikström siunasi lankonsa henkilökohtaisin, puhuttelevin sanoin. Siunauspuhe on tämän artikkelin lopussa.

Pian siunaustilaisuuden jälkeen Maria kertoi, että hänellä oli hallussaan isänsä arkisto, joka sisälsi puheita, saarnoja ja luentorunkoja vuosikymmenten ajalta. Tämä aineisto tuntui pyytävän selvittelyä ja mahdollista jälkipolville siirtämistä. Tämä muotoutui suunnitelmaksi laatia artikkeli, jossa piirtyisi esiin ennen muuta Göran Hellbergin pitkän pappistyön monet puolet ja hänen taitonsa sielunhoitajana, ihmisten rohkaisijana.

Göran Hellberg jäi eläkkeelle vuonna 2000. Kun nyt katselemme hänen työuraansa, siirrymme ajatuksissamme viime vuosituhannelle. Aikaa on kulunut. Tällä artikkelilla toivon voivani siirtää hiljaista tietoa uusille sukupolville.

Karismaattisena puhujana Göran Hellberg ei tarvinnut sanasta sanaan kirjoitettuja käsikirjoituksia. Niinpä arkistosta löytyi nopeasti tehtyjä muistiinpanoja ranskalaisin viivoin. Niiden avulla hän pystyi pitämään koskettavan saarnan tai vangitsevan kaksoistunnin terveydenhuollon opiskelijoille. Niiden avulla hän puhui urheilijoille tai palliatiivisen hoidon konferenssin osanottajille.

Göran Hellbergiä on moni kuvannut epämuodollisena, hienotunteisena ihmisenä, joka säilytti elämänilon loppuun asti. Kisapapin tehtävässä häntä seurannut rovasti Leena Huovinen kirjoitti: ”Göranin elämä tuli valmiiksi. Olen syvästi kiitollinen siitä, että sain tuntea hänet.” Viesti päättyi Irja Hiironniemen runoon:

*Sitten kun
kaikki runot on kirjoitettu,
sanat sanottu, siivottu ja keitetty,
rukoukset rukoiltu, sairaudet sairastettu
Jumala sanoi:
"Nyt saat lopettaa.
Nuku vähän.
Maa on minun.
Minulle pimeys on kuin päivä."*

Urheilijoiden sielunhoitajana

Göran Hellberg toimi Suomen kisapappina Münchenin olympialaisista 1972 Pariisiin MM-kisoihin 2003 asti. Kisapapin toimintakertomuksessa vuodelta 1987 hän kirjoittaa: ”Kisapappi on puolueeton keskustelukumppani, jolla on aikaa ja halua tukea niitä, jotka ovat sen tarpeessa. Tämä on merkinnyt iloitsemista iloitsevien kanssa ja itkemistä itkevien kanssa. Samalla on jouduttu pohtimaan eettisiä kysymyksiä ja urheilun asemaa elämän arvoasteikossa. Kisapappi ei kuulu suorituksia arvostelevaan urheiluhierarkiaan. Hänelle jokainen keskustelukumppani on samanarvoinen. Tehtävä on sielunhoidollinen ja vaatii tämän alan kokemusta ja koulutusta.”

Rooman yleisurheilun MM-kisoja 1987 arvioidessaan Göran toteaa: ”En voinut kuvitella, että työnteko olisi niin tiivistä kuin se oli. Käytännössä se merkitsi: ei yhtään vapaapäivää, toimintaa klo 8-23 kuulolla ollen, aktiivisesti seuraten, mitä joukkueessa tapahtuu ja missä kisapapin palvelut olisivat tarpeen.”

Göran oli erinomainen löytö kisapapiksi, koska oli itsekin urheilija: hän oli harrastanut yleisurheilua, pelannut jääpalloa, purjehtinut kilpatasolla. Hän tunsu eri lajien kielen. Tähän luottaen Matti Nykänen halusi Calgaryn olympialaisissa 1988 Göranin tulkikseen kansainväliseen lehdistötilaisuuteen.

Kisapappi Leena Huovinen kirjoittaa: ”Göranin yli 30 vuoden mittainen ura kisapappina jätti merkittävän jäljen suomalaiseen huippu-urheiluun. Satojen ihmisten kanssa Göran sai kokea unohtumattomia, koskettavia hetkiä kisamatkoilla, leireillä ja muissa kohtaamisissa.” Kisapapille kertyy vuodessa 50-60 työpäivää kilpailuissa ja harjoitusleirillä, paraurheilijoiden kisapapille noin 15. Kirkollisia toimituksia Göranilla oli monina vuosina eri puolilla Suomea: usea urheilija halusi hänet vihkipapikseen, kastamaan lapsensa tai siunaamaan hautaan läheisensä.

Leena Huovinen jatkaa: ”Hänen helposti lähestyttävä persoonansa, lämmin huumorinsa, avoin mielensä ja tärkeilemättömyytensä puhutteli monia. Göranin koskettavien ja värikkäiden tarinoiden saattelemana sain siirtyä jatkamaan hänen aloittamaansa kisapapin työtä levollisella mielellä. Yli 30 vuoden kisapappirupeamastaan huolimatta hän rohkaisi etsimään oman tavan tehdä tätä työtä. Hän oli viisas ja luotti siihen, että osaan ottaa oman paikkani. Göranin tärkein neuvo oli, että kisapapin tehtävä joukkueessa on olla tarjolla, mutta ei tyrkyllä. Ja että jokainen ihminen on arvokas, olipa mitaleita kaulassa tai ei.”

Joensuun seurakunnan pastori Sanna Kauppinen on kirkon liikunta- ja urheiluneuvottelukunnan ja Joensuun Urheiluakatemian asiantuntijaverkoston jäsen. Hän kirjoittaa: ”En koskaan tavannut Göran Hellbergiä, mutta hän on suuresti vaikuttanut minuun ja inspiroinut minua etsiessäni paikkoja, joissa voisin kristittyinä ja pappina palvella. Olen kuullut hänestä niin paljon hyvää, etten kenestäkään toisesta. Kuulemistani kohtaamisista on huokunut lämpö, toisen ihmisen arvostaminen, kyky löytää oikeat, hienotunteiset sanat ja paikat palvella urheiluyhteisössä. On hahmottunut kuva ihmisestä,

papista, joka on osannut olla läsnä, huomaamaton ja silti tarjolla. Tämän täytyy olla sisäsyntyistä ja syvällä persoonassa, Jumalan suurta lahjaa, siunausta.”

Sanna Kauppinen jatkaa: ”Kun Göran eläkkeelle jäätyään jättäytyi pois kisapapin tehtävistä, urheilumaailmalle ja kirkolle oli itsestään selvää, että kisapapin työlle tarvitaan jatkaja. Omalla läsnäolollaan, kiinnostuksellaan ja lämmöllään hän teki näkyväksi paikan yhteisössä, jossa kirkolla on sija palvella. Göran on ollut yksi tämän ajan Johannes Kastaja, tienraivaaja kirkon työlle.”

Nyt sitä tietä kulkevat ne kirkon työntekijät, jotka osana työtään toimivat kisa- ja liikuntapappeina, liikunta-agentteina, urheiluakatemioiden asiantuntijaverkostoissa, urheiluseurayhteistyössä, kummipelien järjestäjinä, työhyvinvointi- ja kriisityössä urheilumaailmassa, urheilupainotteisilla rippileireillä, kenttien laidoilla ja henkisen valmennuksen tukipalvelussa.

Sanna Kauppinen työskentelee seurakuntapappina Joensuun seurakunnassa. Hänen työhönsä kuuluu toimiminen urheilumaailman tukipalveluissa sekä valtakunnallisesti että Joensuussa. Urheilumaailma on hänelle tuttu ystävä- ja tuttavapiirin ja omien lasten harrastusten kautta.

Hän kertoo: ”Tanssijana ymmärrän urheilun fyysistä todellisuutta. Näin ei olisi ilman Görania; hän on ollut inspiraationi. Hänen esimerkkinsä on antanut minulle uskallusta koputella sellaisille ammatillisille oville, joille en muuten olisi etsiytynyt.”

Ja edelleen: ”Sisareni on naimisissa kilpakävelijä ja valmentaja Valentin Konosen kanssa. Olemme monesti keskustelleet Göranista. Arvostus ja lämpö on käsinkosketeltavaa aina, kun puhumme Göranista. Suruviestin saavuttua Vallu totesi: ”Göran oli kertakaikkiaan hieno ihminen.” Vuosia sitten juttelin Vallun kanssa kisapappeudesta ja Göranista. Silloin Vallu kysyi: ”Oletko Sanna tavannut Göranin?” Sanoin, että en ole. Vallu katsoi minua ja sanoi: ”Sinun pitäisi!”

Valentin Kononen kertoo: ”Göran oli kanssani 11 vuoden ajan (1990-2000) kisapappina yleisurheilun ja olympialaisten arvokisoissa. Ensimmäiset muistoni ovat vuonna 1991 Jugoslaviassa pidetyistä yleisurheilun Euroopan mestaruuskilpailuista, kun törmäsin häneen hotellimme kuumassa rapussa hänen kantaessaan lasisia vesipulloja urheilijoille. Hän tarjosi minulle osaa juomista ja ystävällisesti ilmoitti hakevansa lisää juomia aina tarpeen mukaan. Olin hiukan ihmeissäni ja otettu kisojen untuvikkona tällaisesta auttamisesta. Tämä yksittäinen tapahtuma kuvaa hyvin Göranin roolia ja asennetta osana Suomen joukkuetta. Hän oli aina meidän urheilijoiden käytettävissä onnistumisten ja epäonnistumisten hetkillä ja myös tuomassa meille kisajoukkueen jäsenille pieniä hyvän mielen valonpilkahduksia vaikka juomaveden muodossa.”

Göranin työ kisapappina sai kaikkina vuosina paljon julkisuutta. Häntä myös palkittiin monin tavoin. Hän sai Suomen Olympiakomitean jakaman sisupuukon numero 5 Atlantan

olympialaisissa 1996. Suomen Urheilugaalassa 2018 Göran Hellberg palkittiin Elämänura-palkinnolla.

Kisapapin merkitystä käsitellään kahdessa pro gradu -työssä. Ensimmäinen on uskontotieteen gradu vuodelta 1997. Nina Isometsä teki Turun yliopistossa tutkimuksen *Pappi kilpakenttien laidoilla. Göran Hellbergin toiminta ja tavoitteet Suomen olympiajoukkueen kisapappina*. Toinen on Nico Siekkisen Helsingin yliopistossa tekemä gradu vuodelta 2019: ”*Kisapapit apuna.*” *Urheilijoiden ja toimihenkilöiden kokemuksia kisapapin tarjoamasta avusta olympialaisissa.*

Televisio teki vuonna 2006 Tosi tarina -sarjassa Göranin työstä puolen tunnin mittaisen ohjelman *Kisapappi*. Se esitettiin uusintana 18.4.2021, samana päivänä, jona Göran siunattiin Karjaan kirkossa. Ohjelmassa Göran pohtii urheilun merkitystä ja sen vaativuutta huippu-urheilijalle. Hän summaa: ”Aina on muistettava, että sittenkin urheilu on leikkiä.”

Sairaiden ja kuolevien sielunhoitajana

”Kantakaa toistenne kuormia, ja niin te täytätte Kristuksen lain” (Gal. 6: 2). Näillä Galatalaiskirjeen sanoilla Göran aloitti radion aamuhartauden 19.9.1977. Näissä sanoissa kiteytyy hänen sielunhoitotietämyksensä. Hän kantoi sairaiden ja kuolevien lähimmäistensä taakkoja sairaalapappina ensin Kokkolassa (1971-75) ja sitten Turussa (1984-00) johtavana sairaalapappina.

Turun yliopistollisen keskussairaalan syöpäklinikan pappina Göran Hellberg korosti jo kolmekymmentä vuotta sitten, että yksikään potilas ei saa lähteä sairaalasta saatuaan syöpädiagnoosin ilman että hänen kanssaan on joku keskustellut. Tämän kertoi lääkäri Anneli Vainio. – Valitettavasti tätä tärkeää opetusta laiminlyödään tänäänkin.

Kuolevan potilaan hoidosta puhuessaan Göran korosti aina, että kukaan ei saa kuolla vaietusti, salaa, niin että asiasta ei puhuta. Hän koulutti Turussa saattohoidon vapaaehtoisia tukihenkilöitä vuonna 1984 Lounais-Suomen Syöpäyhdistyksen järjestämässä koulutuksessa. Tämä 16 vapaaehtoisen ryhmä oli ensimmäinen Suomessa koulutettu ryhmä. Silloin puhuttiin vielä hospice-vapaaehtoisista. Sana *saattohoito* tuli suomen kieleen kaksi vuotta myöhemmin.

Kirkon sairaalasielunhoidon keskuksen AIDS-työryhmä WHO:n AIDS-päivänä 1.12.1988. Vasemmalta toimistosihteeri Seija Castrén, sairaalapastori Harri Helle, vs. pääsihteeri Göran Hellberg, koulutussihteeri Kirsti Aalto sekä erityisnuorisotyön sihteeri Juha Alstela. Kuva Pertti Mannelin.

Göran Hellberg oli vuoden 1988 - 89 Kirkon sairaalasielunhoidon keskuksen vs. pääsihteeri, lähin työtoverini. Seppo Häyrynen valmisteli silloin Hiljaisuuden Ystävät ry:n toiminnan alkua. Vuonna 1988 aloitti toimintansa Terhokoti. Sinne toivottiin sairaalapappia. Göran ja minä kävimme Terhokodissa neuvottelemassa asiasta. Pian Terhokotiin saatiinkin osaaikainen sairaalapappi Helsingin seurakuntayhtymän toimesta. Tälläkin hetkellä Terhokodissa on sairaalapappi kuolevia ja heidän läheisiään varten.

Kyrkpresenin kolumnissa *Sorgen är här* (Suru on täällä) 1989 Göran Hellberg kirjoitti: ”Ihmisenä olemiseen kuuluu menetyksen keskellä eläminen. Menetykset kuuluvat elämäntieteen opetusohjelmaan. Jokainen henkilökohtainen menetys pakottaa meidät enemmän tai vähemmän vastahakoisesti luopumaan jostakin. Se merkitsee, että tutkimusmatkallamme elämän läpi emme löydä vain voimavarojamme vaan kohtaamme myös rajallisuutemme. Tapa, jolla käsittelemme menetyksiämme ja rajallisuuttamme, on ratkaisevaa kypsymiselle ihmisinä. Meistä ei tule kokonaisia yksilöitä, jos yritämme luistella elämän vaikeitten tosiasioitten ohi. Eheytemme, terveytemme, riippuu siitä, annammeko itsellemme mahdollisuuden kypsyä keskellä sitä mikä on vaikeaa, työskennellä läpi menetyksen jälkeisen surun.”

Göran jatkaa: ”Mahdollisuus surra terveyteen asti on samaa kuin uskon alueella vehnänyvän tie. ”*Jos vehnänyvä ei putoa maahan ja kuole, se jää vain yhdeksi jyväksi,*

mutta jos se kuolee, se tuottaa runsaan sadon” (Joh. 12: 24). Käsitellessämme suruamme kuolemme osasta elämäämme. Me hautaamme sen osan ja tämä voi vapauttaa meidät löytämään uusia teitä ja uusia mahdollisuuksia surun toisella puolella.”

Kolumni jatkuu: Hellberg kertoo Lounais-Suomen Syöpäyhdistyksen ja Turun kaupungin yhteisestä kotisaattohoitoprojektista. Hän viittaa Helsingissä ja Tampereella toimintansa aloittaneisiin saattohoitokoteihin ja sanoo Turun tarvitsevan yhden tai kaksi saattohoitokotia. – Tässä Göran kirjoitti oikeaan osuvan ennusteen: vuonna 2021 Turussa toimii sekä Karinakoti että Kaskenlinnan saattohoito-osasto.

Göran kuvaa Turun seurakuntayhtymän kahta työmuotoa, joissa kohdataan surevia. Perheasiain neuvottelukeskus on järjestänyt keskusteluryhmiä henkilöille, jotka ovat hiljattain käyneet läpi avioeron ja haluavat käsitellä sitä vertaisryhmässä. Hiljattain omaisensa tai läheisensä kuoleman kokeneille on järjestetty sururyhmiä. – Tämä työmuoto kuuluu nykyään useimpien seurakuntien säännölliseen toimintaan.

Kolumni päättyy tärkeään asiaan. Göran nostaa esiin surevien tukemisen hautajaisten jälkeen: ”Turussa pyrimme siihen, että emme jätä surevia yksin hautajaisten jälkeen. On syytä tarkastella hautajaiskulttuuriamme. Me lähetämme sähkösanomia, kirjeitä ja kukkia sureville hautajaisiin asti, mutta sitten jätämme heidät yksin. Kuitenkin vasta jonkin ajan kuluttua hautajaisten jälkeen suru alkaa tuntua arjessa. Juuri silloin sitä pitäisi voida käsitellä.”

Kirjaan *Palliativinen hoito* (Duodecim 1998) Göran kirjoitti artikkelin eksistentiaalisesta kivusta. Kuolevan potilaan hoidosta hän esittää keskeisiä asioita sairaalapapin työn kokemuksellaan. Hän aloittaa puhumalla kuoleman uhasta, joka haastaa ihmisen työstämään todellisuutta ja kasvamaan. Parhaimmillaan tämä uhka voi kääntyä kypsymisen mahdollisuudeksi. Tärkeää on, että sairaan kokemus otetaan vakavasti, että häntä ei jätetä yksin kamppailemaan olemassaolonsa tärkeimpien asioiden keskellä.

Göran jatkaa: ”Turvan ja mielekkyyden etsimiseen kuoleman uhan lähellä ihminen ei pysty yksin. Sairas tarvitsee ihmisiä, jotka uskaltavat olla läsnä ja haluavat kuunnella.” – Hän lainaa William Lynchin ajatusta, jonka mukaan toivoa ei voi saavuttaa yksin; se on aina kytketty yhteisöön. Tämä yhteisö voi olla perhe, suku, seurakunta, kansa, hoitoyhteisö tai vain kaksi ihmistä, jotka yhdessä kamppailevat eteenpäin aukenevan tien löytämiseksi vaikeuksista huolimatta. Saattohoidossa sekä potilaan tila että hyvän hoidon tavoittelu haastavat meidät kuolevan luokse.

Ja edelleen: ”Saattohoito ei voi rajoittua vain potilaan ja hoitavan ihmisen vuorovaikutukseen. Potilaan läheiset on otettava huomioon sekä voimavarana hoidossa että hoidettavina kuolevan rinnalla. Hoitoyhteisö selviää tästä ainoastaan moniammatillisen tiimin avulla. Sen lisäksi saattohoidossa tarvitaan koulutettuja vapaaehtoisia tukihenkilöitä.”

Göran kuvaa saattohoidon neljän kivun hoitona: saattohoito on fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja eksistentiaalisen, hengellisen kivun hoitamista. Se on oireenmukaista, palliativista hoitoa, joka tähtää mahdollisimman hyvään elämänlaatuun.

Mielenkiintoisesti Göran liittää surun eksistentiaaliseen kipuun. Hän korostaa surun perhesysteemistä ulottuvuutta: perheen ja suvun kannalta kuolema merkitsee perhesysteemin hajoamista. Perheen näkökulmasta surun prosessi etenee vaiheittain: perherakenteen hajoamista seuraa selviytymisyrityksiä erilaisin keinoin. Sitten perhesysteemi säädetään ja jäsennetään uudelleen. Voimavarojen arviointia seuraa uusi tasapaino.

Elämänmaiseman tarkastelu ja elämän tilinpäätöksen tekeminen on monelle kuolevalle tärkeää. Göran lainaa esimerkin Tony Walterilta: 59-vuotias mies oli lähdössä kotoa sairaalaan syöpäleikkaukseen. Hän pyysi, että saattaja ajaisi auton hänen kotikaupunkinsa korkeimmalle kukkulalle. Sieltä näkyi koko laakso, missä hän oli varttunut ja elänyt suurimman osan elämästään. Sillä näköalapaikalla hän kertoi elämänsä tärkeimmät kokemukset. Hän jätti jäähyväiset elämälleen ennen leikkausta, joka tehtiin liian myöhään. Leikkaukseen mies sitten kuoli.

Elämänsä käsikirjoitusta tarkastellessaan ihminen ei kysy ainoastaan: *Kuka minä olen?* Hän kysyy myös: *Kuka minä olin?* Göran korostaa, että hyvään hoitoon kuuluu tilan antaminen ihmisen elämän kertomukselle, narratiiville. Kypsyäksemme kuoleamisen hyväksymisen suuntaan tarvitsemme *muistamistyötä*. Hoitavan yhteisön tehtäviin kuuluu sisällyttää muistamistyö kuolevan potilaan hoitosuunnitelmaan.

Suru on kipu, jota ihminen kokee, kun hän on menettämässä tai menettänyt rakkaansa. Kuoleman tapahduttua menetys on tosiasia: läheinen on kuollut, mutta edelleen osa surevaa ihmistä. Tätä nimitetään *kodittomaksi rakkaudeksi*. Sielunhoitajan tulee osata käsitellä tätä. Göran toteaa, että sielunhoitajan tavoitteena ei ole autettavan pääseminen irti surustaan. Autettava saa kokea, että hänen rakkautensa on aito; sitä pyritään integroimaan surevan elämään. Jokin jää arvokkaana elämään, vaikka toinen on poissa. Rakkaus ei koskaan katoa.

Göran kertoo artikkelissa tutkimuksestaan, jonka hän teki Turussa Lounais-Suomen Syöpäyhdistyksen kuntoutuskurssien osanottajille vuonna 1986. Tutkimukseen osallistui 88 potilasta. Se osoitti, että kaikki potilaat olivat jossakin sairautensa vaiheessa miettineet elämän perimmäisiä kysymyksiä ja kokeneet eksistentiaalista kipua. Mitä kauemmin hoito oli kestänyt, sitä suurempi tarve heillä oli osallistua hoitoa koskevaan päätöksentekoon ja kertoa tunteensa ja kokemuksensa. – Kyseinen tutkimus on painamaton; sitä ei löydy Lounais-Suomen Syöpäyhdistyksen arkistosta.

Sitten Göran kuvaa kuolevan hengellistä hoitoa. Turvaa etsiessään potilas usein toivoo perinteistä sielunhoitoa: rukoilemista, Raamatun tai hartauskirjan lukemista, virsien ja laulujen veisaamista tai musiikin kuuntelua. Usein hiljainen yhdessäolo riittää. Kuoleman tapahduttua omaiset usein toivovat rukoushetkeä surussa tai saattohartautta.

Rukoushetket ja kirkolliset toimitukset kuuluvat sairaalapapin työhön. Uskonnolliset rituaalit ovat tärkeitä turvallisuuden ja toivon ilmapiirin rakentamisessa. Ehtoollisen vietossa ihminen kokee yhteyttä rajan toiselle puolelle menneisiin. Ajallinen ja ikuinen kohtaavat. Toivosta kirjoittaessaan Göran lainaa Václav Havelin ajatusta: ”Toivo ei ole optimismia. Se ei ole sitä, että olen vakuuttunut siitä, että jokin asia menee hyvin. Se on pikemminkin sitä, että koen mielekkyyttä ja tarkoitusta kävi miten tahansa.”

Göran puhuu ammatillisen etäisyyden tärkeydestä. Hän toteaa, että eksistentiaalinen kipu tarttuu helposti myös hoitaviin ihmisiin. Näin käy varsinkin silloin, kun hoitavan ihmisen elämässä on työstämätöntä luopumisen, menetyksen tai kuoleman problematiikkaa.

Kaikessa hoitotyössä työntekijöiden ja vapaaehtoisten tukihenkilöiden täytyy huolehtia omasta fyysisestä, psyykkisestä, sosiaalisesta ja hengellisestä hyvinvoinnistaan. Saattohoidossa se on vielä tärkeämpää. Göran toteaa: ”Joudumme kasvokkain vaikeiden ja raskaiden asioiden kanssa. Meillä on usein sellaista tietoa potilaasta, jota on vaikeaa kantaa. Joudumme kokemaan container-funktion omassa persoonassamme. Milloin on huonon ennusteen kertomisen aika? Miten kerron dramaattisia uutisia omaisille?”

Göran jatkaa: ”Kannattaa kehittää tukijärjestelmiä, jotka suovat virkistystä tai tarjoavat paikan, jossa voimme puhua työn rasittavuudesta. Tärkeitä tukijärjestelmiä ovat täydennyskoulutus, konsultoinnin mahdollisuus, oma psykoterapia, sielunhoito ja työnohjaus.”

Eksistentiaalista kipua käsittelevä artikkeli päättyy Lauri Rauhalan runoon:

*”Kypsyminen on surun historiaa,
jossa etsimme jotakin uutta,
ja uuden löytämisen ilo voittaa vähitellen
menetyksestä aiheutuneen surun.”*

Kouluttajana ja työnohjaajana

Helatorstaina, muutama viikko siunaustilaisuuden jälkeen, Göranin lapsenlapsi Sara Kanu toi minulle valtavan kassillisen isoisänsä koulutusaineistoa. Hän kertoi lastenlasten usein kehottaneen Görania kirjoittamaan elämäkertansa; olisihan hänellä niin paljon kerrottavaa. Tähän vastaus oli aina ollut sama: kaikki sielunhoidossa ja työnohjauksessa kuultu oli luottamuksellista. Siitä piti vaieta.

Painava laukku ei siis sisältänyt työnohjausraportteja. Se sisälsi teemoittain artikkeleita, kalvoja, tiivistelmiä ja nopeasti tehtyjä piirroksia. Helminä joukossa oli muutama Göranin oma suomeksi tai ruotsiksi kirjoittama artikkeli ja puhe. Opetuksessa käytettyjä kalvoja oli neljällä kielellä: suomen ja ruotsin lisäksi englannin ja saksan kielellä; Göran oli yhtä sujuva kaikilla näillä.

Vuosien myötä osa teemoista pysyi samoina: suru ja kuolema, saattohoito ja palliatiivinen hoito, omaisten ja henkilökunnan tukeminen. Sitten yhä enemmän työyhteisön tukeminen, loppuun palaminen, voimaantumisen. Koulutustilanteiden ja -kurssien ohjelmarungot kertovat koulutuksista eri puolilla Turun arkkhiippakuntaa ja Porvoon hiippakuntaa, monissa urheiluopistoissa ja koulutuskeskuksissa. Myös Ruotsin kirkon sielunhoitajia kouluttavassa S:t Lukas-stiftelsenissä Göran opetti sielunhoitoa.

Göran työskenteli kristillisen kansankorkeakoulun rehtorina Uudessakaarlepyyssä 1975-78. Yhden puheensa hän on otsikoinut sanoilla *Elämä ja oppiminen*. Hän aloittaa kertomalla oppilaasta, joka kulkee koulun pihalla tutkien sen rakennuksia. Poika toteaa ihailien: ”Tämä

on kulttuuripaikka, jossa on arkeologisia rakennuksia!” Puitteet olivat tehneet vaikutuksen, ja opiskelun aikana poika löysi oman tiensä, kasvoi ihmisenä. Göran lainaa Eino Leinon runoa: ”Saimme Luojalta langat vaan, ja Luojalta käskyn: puno!”

Hän jatkaa: ”Ihmisen osa on elämänpituinen etsintä. Hän ei tyydy vain tietämään kuka ja millainen hän on. Hän haluaa myös tietää, miksi hän on. Opetuslapseus on kutsu etsimiseen. Opetuslapsi on halukas oppimaan, etsimään, hän uskaltaa keskustella ja asettaa kyseenalaiseksi niin kuin opetuslapset Emmauksen tiellä. Rehellisessä vuorovaikutuksessa, uskaltaessaan tehdä vaikeita kysymyksiä, he huomasivat yhtäkkiä, että Jeesus kulki heidän kanssaan tiellä.”

Sairaalapappi ja työnohjaaja Pekka Leppänen oli Göran Hellbergin läheinen työtoveri Turussa vuodesta 1984 vuoteen 2000. Hän kertoo:

”Kävin läpi mappejani ja muistiinpanojani erilaisista koulutustilaisuuksista. Tallella oli yhä yksi täysinäinen kotelomappi Göranin edeltäjältä Jouko Hallialta saamiani luentomonisteita ja muita kirjoituksia. Matti-Pekka Virtaniemeltä mappeja oli kaksi. Göranilta saatua materiaalia löytyi kaksi parin-kolmen sivun monistetta: amerikkalainen teksti siitä, mitä ihmiselimestölle tapahtuu ristiinnaulitsemisessa. Toinen oli ruotsalainen artikkeli ruumiin pesun perinteestä. Muistan kuinka hän jakoi meille työtovereilleen kyseiset paperit, jotka hän oli jostain saanut erikoisuuksina.

Koulutustilanteista muistan, miten Göran nousi viereltäni seisomaan ja alkoi puhua. Piirtoheitinkalvolle kertyi puheen mittaan ydinkohtia, mutta pääasia oli koko ajan esityksen vuorovaikutuksessa. Hän tarkkaili kuulijoiden reaktioita ja asia edistyi sen mukaan, millaista viestinnällistä palautetta hän sai. Koko luento oli intensiivinen vuorovaikutustapahtuma.

Göran tarkkaili kuulijoita ja oli valmis muuttamaan sanottavaansa tilanteen luomalla tavalla. Sellaiseen ei muistiinpanoihinsa sitoutunut luennoitsija kykene. Toki hänellä oli myös valmiita kalvoja asiaa selventämässä. Me muut kouluttajat annoimme mielellämme ryhmätyöskentelyjen ja yksilötehtävien kokoamisen hänen tehtäväkseen.

Työnohjauksesta minulla on kovin vähän kerrottavaa. Henkilökohtaisuuden ja salassapidon takia asiasta ei yleensä puhuttu. Emme tienneet, paljonko kullakin oli ohjattavia. Göran valitteli, ettei hän saa rajattua ohjattavien suurta määrää. Hänen oli vaikea sanoa ei. Me hänen kollegansa emme muista, että Göran olisi joskus suuttunut, korottanut ääntään tai arvostellut suorasanaisesti jotakuta.”

Työnohjaajana Göran käytti Irja Kilpeläisen opettamaa potilaskeskeisen sielunhoidon työnohjauksen menetelmää. Painopiste oli potilaan kertomuksessa, josta ohjattava kirjoitti työnohjausistuntoa varten tarkan raportin. Sen käsittelyn avulla ohjattavan havainnointikyky parani ja ammatillisuus vahvistui. Vuosien myötä Göran käytti työnohjaajan taitojaan monien työyhteisöjen hyväksi sekä kirkossa että terveydenhuollossa.

Turkulainen sairaalapappi Outi Ruohola kirjoittaa: ”Göran on ollut ja pysyy parhaana esimiehenäni koko työurani. Olen kiitollinen siitä, että sain kasvaa hänen ohjauksessaan

sairaalapapin työhön. Hän oli lempeä, viisas ja luotti meihin alaisiinsa. Hän kannusti ja uskoi meihin. Hän piti työyhteisönsä puolta. Hän oli huumorintajuinen, avulias ja kiinnostunut meistä ja ihmisistä yleensä. Hänen kanssaan oli helppo olla. Meillä oli myös paljon yhteistä työtiimimme kanssa vapaa-aikana. Meillä oli etuoikeus olla eturivin kuulijoina, kun hän palasi kisapappimatkoiltaan ympäri maailmaa. Virtuaalimatkoilua ennen koronaa!”

Nuorena, aloittelevana sairaalapappina Outi Ruohola sai pyynnön mennä kohtuun kuolleen lapsen vanhempien luokse osastolle. Epävarmana ja jännittyneenä hän rohkeni painaa Göranin työhuoneen oven summeria, vaikka tämä oli varattu. Outi kertoi pelkonsa, johon Göran sanoi lempeästi ja rohkaisten oven raosta: "Kyllä sä pärjää. Kyllä sä osaat!"

Parasta työnohjausta siihen hetkeen. Suuri luottamuksen osoitus, josta siivet saivat ilmaa alleen.

Sanna Kauppinen kirjoittaa: ”Me tapaamme kerran siellä, missä Göran ja muut ajan rajan ylittäneet Jumalan perheväen jäsenet odottavat meitä. Sitten saan kiittää häntä hänen vaikutuksestaan elämäni kasvoista kasvoihin. Siihen asti saan opetella Jumalan armon avulla samaa läsnäolon ja hienotunteisuuden taitoa kun Göranilla oli, inspiroitua yhä uudelleen niistä tarinoista, jotka jäävät ihmissydämiin.”

* * *

Haastattelut

Maria Grönmark, Göran Hellbergin tytär, Karjaa
 Ann-Britt Hedman, rovasti, Porvoo
 Leena Huovinen, kisapappi, Helsinki
 Jari Isometsä, maastohiihtäjä, avainasiakaspäällikkö, Vihti
 Valentin Kononen, kävelijä ja valmentaja, Vantaa
 Sanna Kauppinen, seurakuntapastori, Joensuu
 Pekka Leppänen, sairaalapastori ja työnohjaaja, Turku
 Marja-Leena Meller-Mattila, rovasti, Turku
 Outi Ruohola, sairaalapastori, Turku
 Olli-Pekka Silfverhuth, kirkkoherra, kisapappi, Pirkkala
 Ulla Ullgren, sairaalapastori, Helsinki
 Anneli Vainio, lääkäri, Espoo
 Ville Viitanen, toiminnanjohtaja, Lounais-Suomen Syöpäyhdistys
 Matti-Pekka Virtaniemi, teologian tohtori, Järvenpää

Kirjoittaja on Kirsti Aalto, rovasti, eläkkeellä oleva sairaalasielunhoidon johtaja, Kirkkohallitus
kirsti.m.aalto@gmail.com

* * *

John Vikström, Siunauspuhe *Rakastava huolenpito*

Siunauspuhe Göran Hellbergin hautajaisissa Karjaan kirkossa 18.4.2021

Kun tänään muistelemme Görania, näemme ehkä jonkin tarkan muistikuvan, kuvan, joka erityisellä tavalla ilmaisee jotakin siitä, mikä oli luonteenomaista ja tyypillistä Göranille, sille mitä hän sanoi ja teki, hänen persoonallisuudelleen.

Tiedän tarkalleen, miltä minun palaseni tähän kollaasiin näyttäisi. Se on erityinen näkymä, joka avautuu mielipaikaltani keittiön ikkunan ääressä mökillä Kumlingessa, katse suunnattuna kohti laituria ja veneitä. Yhdessä veneessä, moottorivene Kartinassa, näen jonkun kumartuneena työskentelemässä moottorin kimpussa. Se on Göran. Jos kyseessä olisi vanhempi kuva, se olisi hänen isänsä.

Muistikuvan teksti on hyvin lyhyt, vain yksi ainoa sana, sana *huolenpito*. Göranin elämää kuvasti huolenpito ja myötätunto, alusta loppuun. Hän ei kohdistanut huolenpitoa ja myötätuntoa vain veneille ja mökeille Lökvikissä Kumlingessa, hän piti erityisen kauniisti huolta rakkaasta Margaretastaan, lapsistaan, lastenlapsistaan ja lastenlastensa lapsista, koko suvusta.

Hän kantoi huolta merimiehistä Hampurissa, kristillisen kansanopiston opiskelijoista ja opettajista Uudessakaarlepyyssä ja Lärkkullan kansankorkeakoulussa täällä Karjaalla. Hän kantoi huolta sairaista ja kuolevista ja heidän hoitajistaan Kokkolassa ja Turussa. Hän huolehti urheilijoista ja heidän johtajistaan kymmenissä olympialaisissa ja 49:ssä kansainvälisissä mestaruuskisoissa.

Göranin huolenpito ei ollut vain kaunis ajatus. Huolenpidon hän ulotti moniin aloitteisiin ja hankkeisiin, joita monet tänään muistavat ihailen, kiitollisuudella ja ilolla. Yksi muistomerkki hänen aloitteistaan ja saavutuksistaan on pienen matkan päässä täältä, Lärkkulla-säätiön kurssikeskus ja sen asuntola. Turussa on toinen muistomerkki, saattohoitokoti Hirvensalossa. Göran teki aloitteen sen saamiseksi ja siellä hänen rakas Margaretansa ja hänen sisarensa Gitta sitten viettivät elämänsä viimeiset päivät.

Jos koetamme löytää kuvan lisäksi myös Raamatun sanan, joka sopii Göranin muistoon, mikä se olisi?

Kisapapille sopisi tietysti jokin raamatunkohta, jossa kirjoittaja käyttää metaforaa sen ajan urheilukilpailuista kuvaamaan kristityn ihmisen elämää. Olen varma siitä, että Göran on pitänyt monia hartauksia urheilijoille juuri näistä raamatunkohdista. Toisessa kirjeessä Timoteukselle sanotaan esimerkiksi näin:

”Olen kilpaillut hyvän kilpailun, olen juossut perille ja säilyttänyt uskoni. Minua odottaa nyt vanhurskauden seppel, jonka Herra, oikeudenmukainen tuomari, on antava minulle tulemisensa päivänä, eikä vain minulle vaan kaikille, jotka hartaasti odottavat hänen ilmestymistään.” 2 Tim. 4:7,8.

Nyt Göran on päättänyt juoksunsa ja tullut maaliin. Tämän raamatunsanan mukaan ei vain yksittäinen juoksija ole juossut ja voittanut, vaan koko joukkue. Se saa jakaa voiton ja voitonseppeleen. Se on Hänen joukkueensa, joka ensimmäisenä pääsiäisenä voitti kuoleman ja haudan.

Tämä joukkuekilpailu on viestijuoksu, jossa Göran nyt on juossut osuutensa, ottanut vastaan viestikapulan ja antanut sen eteenpäin – antanut sen eteenpäin meille ja monille muille, joiden nyt tulee jatkaa juoksua.

Göran otti vastaan viestikapulan vanhemmiltaan kotona Kokkolassa ja edelleen Lötkvikissä. Hän on luovuttanut sen teille, lapsilleen, lastenlapsilleen ja lastenlastensa lapsille. Hän otti vastaan viestikapuloita eri työaloilla ja antoi ne eteenpäin seuraajilleen. Innostavia ja velvoittavia viestikapuloita, joita ei saa pudottaa vaan antaa eteenpäin.

Kun sain tiedon Göranin kuolemasta, alkoi korvissani kuitenkin kuulua toinen Raamatun sana, joka ei puhu urheilusta. Se oli raamatunsana, joka puhuu toisenlaisesta kilpailusta ja voitosta. Aloin kuulla kaikuja tästä raamatunkohdasta:

”Vaikka minä puhuisin ihmisten ja enkelien kielillä mutta minulta puuttuisi rakkaus, olisin vain kumiseva vaski tai helisevä symbaali... Vaikka jakaisin kaiken omaisuuteni... mutta minulta puuttuisi rakkaus, en sillä mitään voittaisi.” 1. Kor. 13: 1,3.

Aloin siis kuulla ensimmäisen korinttilaiskirjeen 13. luvun ”Rakkauden korkean veisun” sanoja. Sana *rakkaus* on kuten tunnettua kuluneimpia sanojamme. Se on niin kulunut, että se on kadottanut värinsä kuin vanha, loppuunkäytetty vaate.

Mutta Göranissa nämä värit säilyivät aivan fantastisella tavalla. Ne säilyivät myös pitkänä sairauden aikana aivohalvauksen jälkeen, kun hänen elämänsä yhä enemmän rajoittui pyörätuoliin ja vuoteeseen. Silloin moni muu olisi tullut kielteiseksi ja katkeraksi. Oli kuin rakkauden värit olisivat yhä kirkastuneet mitä lähemmäs väistämätöntä loppua hän tuli. Siitä te olette voineet kertoa, te jotka valvoitte hänen kanssaan viimeiset vuorokaudet. Kiitollisena ja ilolla hän ajatteli silloin Margaretaa ja kaikkia rakkaitaan. Hänestä oli niin ihanaa: ”Oi, oi. Ihanaa olla rakastunut Margaretaan! Ei ole mitään parempaa! Meillä on nyt kaikki hyvin!” Nämä sanat kuuluivat Göranin kuolinvuoteelta.

Myös tämän syvästi henkilökohtaisen ja intiimin saamme muistaa täällä pienessä piirissämme Göranin ympärillä tänään.

Nyt saamme myös muistaa, kuinka rakkauden värit maalattiin kesäpäivänä 60 vuotta sitten, kun Göran ja Margareta vihittiin Kaarlelan kirkossa:

”Rakkaus on kärsivällinen, rakkaus on lempeä... rakkaus ei muistele kärsimäänsä pahaa... Kaiken se kestää, kaikessa usko, kaikessa toivo, kaiken se kärsii. Rakkaus ei koskaan katoa... Niin pysyvät nämä kolme: usko, toivo, rakkaus. Mutta suurin niistä on rakkaus.”

John Vikström (suomennos Kirsti Aalto)